2013 m. liepos 6 d. Anykščiuose, A. Baranausko aikštėje, vyko projektas „Kartų kelias“: perkusininko Mariaus Šinkūno ir akordeonisto Martyno Norvilo klasikinių improvizacijų populiariausių kūrinių temomis programa ir grupės „Saulės broliai“ (Vilnius) koncertas, o Sakralinio meno centre grojo mažieji Vilniaus Suzuki muzikos klasės smuikininkai. *Foto: amenucentras.lt.*

2013 m. liepos 6 d. Aukštaitijos siaurasis geležinkelis surengė istorijos popietę prie Palatavio piliakalnio, skirdamas ją Mindaugo karūnavimo dienai.

2013 m. liepos 10 d. Anykščių miesto parke Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centro suburti miesto senjorai surengė pirmąjį pikniką: linksminosi, bendravo, kepė dešreles, patys jomis vaišinosi ir praeivius vaišino.

2013 m. liepos 11-14 d. Anykščiuose, Dainuvos slėnyje, vyko penktasis sunkiosios muzikos festivalis „Velnio akmuo“, kuriame dalyvavo arti 30 muzikinių kolektyvų iš įvairių pasaulio šalių.

2013 m. liepos 16 d. prie Puntuko akmens surengtas tradicinis atminties vakaras „Jie mylėjo Lietuvą ir dangų“, skirtas S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą 80-mečiui paminėti. *Foto: TK, VŽM.*

2013 m. liepos 19 d. Anykščiuose, Vilniaus g. 41, iškilmingai atvėrė duris A. ir A. A. Avižienių fondo bei Pasaulio anykštėnų bendrijos namai. Juose nuo šiol bus Pasaulio anykštėnų bendrijos centras. Atidarymo proga pas Avižienius apsilankė ir europarlamentaras Vytautas Landsbergis su žmona Gražina Ručyte-Landsbergiene. *Foto: TK, VŽM.*

2013 m. liepos 19 d. Angelų muziejuje vasaros koncertą anykštėnams surengė Artūro Noviko vadovaujami ansambliai „Jazz Island“ ir „Mini Jazz“, jaunieji dainininkai šio koncerto programą paruošė dviejų savaičių vasaros stovykloje Pavariuose.

2013 m. liepos 19–28 dienomis Anykščių šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčioje vyko tarptautinis fortepijono muzikos festivalis „Vasaros klavišas“, skirtas Pasaulio anykštėnų suvažiavimui. Jį pradėjo pianistė Gražina Ručytė-Landsbergienė, festivalio koncertuose grojo anykštėnai Milda Daunoraitė, Paulius Raškevičius, Guoda Indriūnaitė, Paulina Dūmanaitė, JAV gyvenantis pianistas Gabrielius Alekna.

2013 m. liepos 20 d. Kunigiškių kaime, Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejaus kiemelyje, vyko tradicinis, jau šeštasis Svėdasų krašto talentų sambūris „Ieškokime deimančiukų savyje ir šalia savęs“. *Foto: Vytautas Bagdonas.*

2013 m. liepos 26–28 dienomis Anykščiuose vyko Pasaulio anykštėnų suvažiavimo „Buvom... Esam. BŪSMA!“ ir Miesto šventės per Šv. Onos atlaidus renginiai.

muzikantas Thomas Buhe yra parašęs memuarų knygą, kurioje išsamiai pristatęs ir savo tėvą, senatvę praleidusį savo gimtinėje Ašerslėbeno mieste. L. Stepanauskas atkreipė dėmesį, kad tas miestas – visai šalia Kvedlinburgo: „kur šiek tiek daugiau kaip prieš tūkstantį metų vienuolyno kronikoje įrašytas vardas Litua (Lietuva)... Ašerslėbene jis irgi daug tapė, kūrybos palikimas, įvairūs dokumentai, laiškai saugomi miesto muziejuje. Ar tai ne užuomina, kad Anykščiai galėtų artimiau susidraugauti su Ašerslėbenu?!“

Tame pačiame „Kultūros barų“ numeryje Algirdas Grigaravičius straipsnyje „Aušros“ žlugimas: aplinkybės ir dalyviai“, remdamasis gausiais šaltiniais, analizavo dvasininko Antano BARANAUSKO ir Lietuvos nacionalinio atgimimo lyderių tarpusavio santykius, A. Baranausko požiūrio į lietuviškumą raidą. Čia minėta ir Žemaičių pavyskupio A. Baranausko iniciatyva siekti, kad būtų grąžinta lietuviška spauda: „...vyskupas Baranauskas liepęs kunigams sudėti pinigų, kad Senate Peterburge būtų iškeltas klausimas dėl lietuviškos spaudos grąžinimo. Už porą tūkstančių rublių tai padaryti turėjęs Rusijos advokatų karaliumi vadintas Vladimiras Spasovičius (1828-1907). Vis dėlto bendraudamas su kitais, net su artimaisiais, vyskupas, atrodo, teikė pirmenybę lenkų kalbai. Kai būsimąjį rašytoją Antaną Žukauską-Vienuolį motina pristatė dėdei Seinuose, į lietuvišką pasisveikinimą šis atsakęs lenkiškai“.

Publikacijos autorius priminė, kad „Baranausko laikyseną tautos atžvilgiu griežtai vertino Juozas TUMAS: išėjęs lenkų mokslus, „persisunkė“ jų dvasia visam gyvenimui, nepaisant to, poetas esąs jautriausias inteligentijos nuotaikų (ūpo) iki 1863 m. sukilimo reiškėjas. 1910 m. velionį vyskupą kaltino dar rūsčiau: buvęs despotiškas, nesiskaitė su „valdomos vyskupijos nuomonėmis“, įvesdinėjo „lenkiškas evangelijas ir suplikacijas“ ten, „kur didžiausi lenkintojai jų nereikalavo ir neįvedė“, neapkentė lietuvių sąjūdžio nuo 1882 m.“

Publikacijoje A. Baranausko pozicija aiškinama kaip jo gilus dvasingumas, kartu primenant visą gyvenimą jį lydėjusį trapų tikėjimą, jog carinė valdžia geruoju atsisakys asimiliacinės politikos. Vyskupo požiūris į tautinį atgimimą įvardijamas kaip XIX a. vidurio kelias, pasibaigęs 1863 m. sukilimo pralaimėjimu, paskui tapęs anachronizmu, dramatizavusiu ir visą A. Baranausko gyvenimą.

„Paskutinę gyvenimo dieną pastabų knygelėje Baranauskas rašė: „Pasižadu visu kuo ir visame kame pavesti savo likusį gyvenimą Dievo valiai, kad Jis

būtų su manim, kad būčiau apkuoptas iš visų mano gyvenimo nusidėjimų. Neieškoti jokios vietos, jokio užsiėmimo, nieko netrokšti ir nieko nesibijoti. Kad tik Dievą ištikimai ir amžinai mylėčiau...“ Stiprus askezės išpažinimas. Vyskupo darbotvarkė visada buvo griežta: penkios valandos miego, visa kita darbui ir maldai. Pradėjęs ką veikti, atkakliai eidavo iki galo, todėl, vieno artimo draugo liudijimu, dažnai likdavo nesiprausęs, pasišiaušęs, skalbinių nekeitęs.“

Meno kultūros žurnalas „Krantai“ 2013-ųjų metų antrą numerį uždarė vertėjos ir redaktorės Danutės Krištopaitės recenzija „Neužmiršta savo Pažadėtoje žemėje“, kuria pristatė A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus knygą apie Teresę MIKELIŪNAITĘ „Anykščių į nieką nekeisčiau...“ Pristatydama leidinį apie savo bendramokslę ir ilgametę bičiulę, D. Krištopaitė rašė: „Kiekvienas iš mūsų gyvendami paliekame šiokius ar tokius pėdsakus žemėje. Ilgainiui, vis labiau dildomi negailestingo laiko, jie blanksta, darosi mažiau įžiūrimi, ir laimė, jei vėlesnių kartų žmonės nupučia nuo jų užmaršties dulkes, tarsi prikelia naujam gyvenimui prieš ne vieną dešimtmetį išėjusįjį. Šiuo atžvilgiu gero žodžio nusipelno Anykščių A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus darbuotojai, išleidę savo ilgametės direktorės Teresės Mikeliūnaitės atminimui skirtą knygą...“

Pasak D. Krištopaitės, „ilgus metus gyvenusi A. Vienuolio-Žukausko sodyboje (butą gavo vos pora metų prieš mirtį), Teresė buvo augte suaugusi su muziejumi ir bendradarbėms yra sakiusi: „Jūs turite vyrus, vaikus, o mano vaikas – muziejus“.

„Teresės tradicijų muziejuje tęsėjų leidinys, visapusiškai, su didele pagarba nušviečiantis buvusios vadovės veiklą ir asmenybę, sudaro malonų kultūringo leidinio įspūdį“, – apibendrino recenzijos autorė.

Dienraštis „Kauno diena“ liepos 13-ąją skyrė visą puslapį Puntuko virsmo paminklu lakūnams istorijai. Žurnalistė Virginija Skučaitė publikacijoje „Lakūnų bareljefai buvo kalami slapta“ rašė: „Vieną 1942-ųjų dieną staiga pranyko 265 tonų akmuo galiūnas Puntukas, kurį beveik prieš 20 tūkst. metų ledynai atrideno iš Šiaurės į Anykščių apylinkes. Kur ir kodėl?“ Toliau autorė pasakojo, kaip buvo pastatyta daržinė, pusmečiui iš dalies paslėpusi akmenį nuo pravažiuojančiųjų akių ir leidusi jos viduje per žiemą dirbti akmentašiams.

„Kaune skulptorius Bronius Pundzius sukūrė du paminklo projektus,

2013 m. liepos 26 d. Anykščiuose prasidėjo septintasis tarptautinis floristinių kilimų konkursas, kurio metu A. Baranausko aikštėje buvo sukurta 21 kompozicija. Konkursą laimėjo Ažuožerių moterų klubas, sukūręs kilimą „Čia gera sugrįžti“, kuriame pavaizdavo keturis aplinkui lizdą besisukančius gandrus. Kilimai buvo eksponuojami iki rugpjūčio 4 dienos. *Foto: TK, VZM.*

2013 m. liepos 26 d. Koplyčioje – Pasaulio anykštėnų kūrybos centre ir šalia jo vyko renginių ciklas „Laiko ekranai“: atidarytos ir šventės dienomis veikė Jono Junevičiaus fotografijų paroda „Iš pasaulio anykštėnų istorijos“, Anykščių kūrybos ir dailės mokyklos paroda „Anykštėnai grįžta kurti“, skulptoriaus Vlado Vildžiūno retrospektyvinė paroda ir 40 kuriančių Anykštijos dailininkų darbų paroda „Mes čia“, surengta diskusija „Gimtinės bendro gėrio paieška“, pristatyta Rimanto Vanago mažosios prozos knyga „Šventoji mano dvynė“, koncertavo Kauno muzikinio teatro solistai Tomas Ladiga ir Inga Gudavičienė, aktorė Dalia Michelevičiūtė ir pianistė Guoda Indriūnaitė, Lietuvos kariuomenės orkestras (meno vadovas ir vyriausiasis dirigentas Egidijus Ališauskas).

2013 m. liepos 26 d. Sakralinio meno centre atidaryta Domicėlės Tarabildienės meno paroda „Domicelė Tarabildienė. Kūrybos versmės“, koncertavo jaunosios anykštėnės pianistės Vaiva Vanagaitė ir Simona Cimbalistaitė (mokytojos Irenos Meldaikienės fortepijono klasė). Paroda veikė iki rugsėjo 17 d.

2013 m. liepos 26 d. šventės atidarymo proga per Anykščius nuo Koplyčios iki Kultūros centro buvo nešama 200 m ilgio Trispalvė, grojo Lietuvos kariuomenės orkestras, buvo pagerbtas 7-asis Anykščių rajono garbės pilietis kun. kan. Stanislovas Krumpliauskas, koncertą surengė Anykščių kultūros centro meno mėgėjų kolektyvai. *Foto: TK, VŽM.*

2013 m. liepos 26 d. Anykščių kultūros centro galerijoje atidaryta fotomenininkės Onos Pajedaitės fotografijų paroda „Prakalbinti portretai“, pristatyta O. Pajedaitės interneto svetainė onapajedaite.lt. Paroda veikė iki rugsėjo 14 d.

2013 m. liepos 26 d. Anykščių Šv. Mato bažnyčios šventoriuje surengtas jubiliejinis istorinio šokio studijos „Baltoji pavana“ (vadovė Jūratė Uselienė) koncertas „Lenkiuosi meilei, Lemtie“, jame dalyvavo senosios muzikos ir šokių ansamblis „Banchetto musicale“ (vadovė Jūratė Mikiškaitė-Vičienė), senosios muzikos ansamblis „Pavana“ (vadovė Lina Pipirienė), senąją poeziją skaitė aktorius Jonas Čepulis ir režisierius Erikas Druskinas.

2013 m. liepos 26 d. Anykščiuose, Šventosios pakrantėje, pirmąjį vasaros sezono koncertą Lietuvoje surengė roko grupė „Antis“ (vadovas Algirdas Kaušpėdas), koncertą vainikavo ugnies šou trupė iš Polocko (Baltarusija).

2013 m. liepos 27 d. tuoj po pusiaunakčio, A. Vienuolio-Žukausko memorialinės sodybos-muziejaus verandoje surengtas nakties koncertas „Vidurnakčio balsai“ (*Foto: TK, VŽM.*): grojo Anykščių muzikos mokyklos mokytojai Violeta Bugenienė (smuikas) ir Stasys Aglinskas (klavišiniai), dainavo Lietuvos nacionalinio operos ir

baleto teatro solistė Eugenija Klivickaitė (mecosopranas), savo kūrybą skaitė poetas Rimantas Vanagas. Nakties renginį tęsė projekto „16 mm (ir mums dar negana!)“ kino seansas – Arūno Matelio kūrybinės grupės „Studio nominum“ filmų peržiūra.

2013 m. liepos 27 d. L. ir S. Didžiulių viešojoje bibliotekoje atidaryta Nepriklausomybės akto signatarės ir keliautojos Irenos Andrukaitienės fotografijų paroda „Kalnų dvasia“; Lietuvos šaulių studentų korporacija „SAJA“ pristatė projektą „Trakinių partizanai 2013“ ir anykštėno dvasininko Stasio Ylos knygą „Komunizmas Lietuvoje“, renginyje dalyvavo dienraščio „Lietuvos rytas“ apžvalgininkas Vytautas Bruveris, istorikai Norbertas Černiauskas ir Mindaugas Nefas; literatūros popietėje rašytojas Antanas Drilinga pristatė savo naujausią knygą „Atšvaitai“.

2013 m. liepos 27 d. Okuličiūtės dvarelyje atidaryta paroda iš Lietuvos dailės muziejaus rinkinių „Nėra man krašto nuostabesnio...“ – Anykščių kraštas ir apylinkės dailėje (iš Lietuvos dailės muziejaus rinkinių). Paroda, kurią parengė jos kuratorė menotyrininkė Dalia Tarandaitė, veikė iki rugsėjo 15 d.

2013 m. liepos 27 d. Anykščių XIX a. kapinėse atidengtas skulptoriaus Antano Žukausko paminklas – šventieji vartai (trijų akmeninių kryžių kompozicija), skirtas čia palaidotiems anykštėnams atminti. Paminklo statybos mecenatai – Aldona ir Algirdas Antanas Avižieniai. Iškilmėse grojo saksofonininkas Petras Vyšniauskas. *Foto: TK, VŽM.*

2013 m. liepos 27 d. Anykščių kultūros centre vyko Pasaulio anykštėnų VII suvažiavimo posėdis, kuriame išklausyti Bendrijos pirmininko prof. Antano Tylos ir Anykščių rajono mero Sigučio Obelevičiaus pranešimai, pritarta Bendrijos veiklos strateginei krypčiai – įgyvendinti su Anykščių rajono savivaldybe pasirašytą sutartį, naujai kadencijai Bendrijos pirmininku perrinktas prof. A. Tyla. Koncertavo jaunieji Anykščių talentai Greta Bučinskaitė (smuikas) ir Milda Daunoraitė (fortepijonas). Pasibaigus posėdžiui, Anykščių miesto parke pasodintas atminimo ąžuoliukas. *Foto: TK, VŽM.*

2013 m. liepos 27 d. A. Vienuolio-Žukausko memorialinėje sodyboje prie Klėtelės surengta teatralizuota kultūros popietė „Didis šturmas dūšioj griaudė“ (A. Baranauskas) – knygos „Poetiniai dialogai : Antanas Baranauskas, Klemensas Kairys, Karolina Praniauskaitė“ sutiktuvės. Skaitė Rasa Poškuvienė, kun. Justas Jasėnas, kun. Nerijus Papirtis ir Antanas Verbickas, giedojo Anykščių senųjų giesmių ir dainų ansamblis „Volupis“ (vadovė Violeta Juciuvienė). Tą popietę prie Klėtelės pirmą kartą buvo eksponuojamas nežinomo dailininko tapytas A. Baranausko portretas bei pirmosios A. Baranausko kūrybos publikacijos iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto fondų.

2013 m. liepos 27 d. Anykščių Šv. Mato bažnyčioje, kur vyko festivalio „Vasaros klavišas“ koncertai, atidaryta kun. Nerijaus Papirčio fotografijų paroda „Atspindžiai ir šešėliai“.

2013 m. liepos 27 d. Anykščių kultūros centro galerijoje surengti literatūriniai vidurnakčio dialogai „Pasupk mane ant žodžio...“ – anykštėnai įvairiomis kalbomis skaitė žymių pasaulio rašytojų kūrybą.

2013 m. liepos 27 d. Anykščiuose, Šventosios pakrantėje, tautinių šokių ansamblis „Gojus“ (vadovė Jūratė Uselienė) ir Stokholmo lietuviškų šokių grupė „Baltija“ (vadovė Vilma Juodelytė) surengė koncertą „Pasaulio gojiečiai“. Jaunimo muzikos grupių koncerte dalyvavo „Fear Of Flying“ (Lietuva), „Žalvarinis“ (Lietuva), „Low Roar“ (Islandija) ir „Freaks on Floor“ (Lietuva).

2013 m. liepos 28 d. Anykščiuose vyko Šv. Onos atlaidai ir pakermošys, Troškūnų teatras-studija „Mes“ parodė kompoziciją aukštaičių tarme „Seku seku pasaką...“ pagal J. Basanavičiaus pasakas (režisierė Jolanta Pupkienė), koncertavo Kultūros centro kapela „Grieža“ (vadovas Kęstutis Grigaliūnas) ir Anykščių krašto kapela „Anykšta“ (vadovas Jakovas Pustelnikovas).

Kauno savivaldybės technikas Juozas Deksnys suplanavo aikštę prie Puntuko, o slapta pakviesti skulptorius Petras Rimša, dailininkai Liudas Truikys, Leonardas Kazokas, kompozitorius Antanas Račiūnas, profesorius Vladas Lašas, architektas Kazimieras Šešelgis, archeologas Petras Tarasenka aptarė paminklo projektus ir vieną jų išrinko.“ Išsamiau pristačiusi sumanymo autorių ir pagrindinį įgyvendintoją Tomą Zauką (1899–1970), žurnalistė pasakojo, kad po karo T. Zauka buvo išsiųstas į Pečioros lagerį už... kolaboravimą su vokiečiais, po dvejų metų sugrąžintas į Lietuvą, iš naujo tardytas ir už nelegalaus S. Dariaus ir S. Girėno paminklo Anykščiuose statybos organizavimą vėl išsiųstas į lagerius. „1952 m. grįžo į Lietuvą suluošintas, bet nepalaužtos dvasios. T. Zaukai būnant KGB įskaitoje 1969 m. įvyko mįslinga avarija, kurioje jis buvo stipriai sužalotas, bet išliko gyvas. Netrukus į T. Zauką buvo pasikėsinta dar kartą. Nuo patirtų sužalojimų T. Zauka nebeatsigavo – šis nepelnytai Lietuvoje pamirštas žmogus mirė 1970 m. Palaidotas senosiose Kuršėnų kapinėse.“

Rugsėjo 12-osios savaitraštis „Dialogas“ pasakojo apie kun. Justo JASĖNO dovanas rokiškėnams. Štai ką „Dialogui“ papasakojo Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos „Romuvos“ padalinio bibliotekininkė Reda Kiselytė: „Autografai leidiniuose yra svarbiausi dokumentų, kūrinių ar darbų autentiškumo liudytojai. Jie turi didžiulę mokslinę ir istorinę vertę. Šią vasarą mūsų kolekcija pasipildė naujais autentiškumo liudytojais. Kupiškio krašto kunigas Justas Jasėnas šios švietimo įstaigos kolekciją savo dovanotais unikaliais leidiniais papildo jau ne kartą. Šią vasarą dvasininkas padovanojo 22 jam autografuotus leidinius ir 23 leidinius iš asmeninės savo bibliotekos su autentišku jo bibliotekai skirtu dailininkės Stasės Medytės ekslibrio ženklu. Kunigo J. Jasėno dovanotų leidinių kolekcijoje – grožinės ir mokslinės literatūros leidiniai, iliustruoti albumai.“

Savaitraštis „Šiaurės Atėnai“ rugsėjo 20-osios numeryje, kaip tik per rašytojo Juozo TUMO-VAIŽGANTO gimtadienį, rudens ženklų kalendoriuje „Skolų knygelė f generacijai“ pateikė mintis apie šį anykštėną: „Kaip ironiškai šiandien skambėtų Vaižganto frazė „Maironis „pomior“. Galėtų būti pavadinimas Emilio Milkevičiaus studijai apie Maironį. Ar bent tema TARP festivaliui. Paties Vaižganto nemirtingumas – gal net ne tiek „Dėdėse ir dėdienėse“, kiek asmenybės kontūrų lauke: sąmojų citatos, atjautos ir ekspresijos jungtis, šviesus kunigiškumas.“

Rugsėjo 26-ąją išėjęs savaitraštis „Nemunas“ pristatė tarpukario Kauno kino teatrus ir išskyrė jų lyderį – 1931-ųjų sausio pradžioje Laisvės alėjoje atidarytą kino teatrą „Forum“. Gediminas Jankauskas publikacijoje rašo: „Prie „Forumo“ populiarumo, be jokios abejonės, prisidėjo ir didelį autoritetą turėjęs kunigas Juozas TUMAS-VAIŽGANTAS. Jis net pašventino šį kino teatrą ir ta proga jo erdvioje fojė pasakė vaizdingų palyginimų nestokojusią emocingą kalbą, tuoj pat paskelbtą „Naujojoje Romuvoje“.

„Nemunas“ šią kalbą, turėjusią didelės įtakos kino teatro populiarumui, pateikė ištisai. J. Tumas-Vaižgantas savo kalboje prisipažino abejojęs, ar suteikti palaiminimą įstaigai, dar neužsitarnavusiai „doros apaštalavimo vardo“, bet tai darantis tik žinodamas kino teatro steigėjų „katalikišką nusistatymą“: „Neduok, Dieve, kad užsiviltume! Ir čia susirinkusi graži publika, manau, laukia iš „Forum“ nešlykščių sensacijų: jų gana duoda jau esamieji daugingi kinematografai, bet ko nauja, ko sveika dvasiai, kas auklėja ir stato, ne kas tvirkina ir griauna.“

Pasak Vaižganto, „uždirbama ne vien šlykštynėmis prekiaujant. Jei duosite tikrojo meno ir grožio, publika tai išvys, mielai „Forumą“ lankys, juo džiaugsis patys, reklamuos kitiems ir didins Jūsų pajamas. Ačiū Dievui, negi iš vienų iškrypėlių susidaro mūsų visuomenė: kūnu ir dvasia supuvėlių, sensualistų, kokainistų, alkoholikų ir kitaip save narkotizuojančių tėra mažoji dalis, dauguma – žmonės normalūs, kuriems nereikia aštrių priemonių susijaudinti. Tai ir pamėginkite pirkliauti tikrosiomis vertenybėmis. Aš esu tikras, kad ir materiališkai bus Jums naudingiau, ne tik morališkai.“

„Reikia pradėti auklėti visuomenę, kad ji pati pagaliau sugebėtų ir kitur „cenzūruoti“ jai teikiamas pramogas“, – pareiškė J. Tumas-Vaižgantas dar 1931-ųjų sausį.

Lietuvos istorijos savaitraštis „Voruta“ publikavo muziejininko Tautvydo KONTRIMAVIČIAUS straipsnį, pristačiusį naujo paminklo atsiradimą Anykščiuose, minint 1863 m. sukilimo 150-ąsias metines:

„Anykščių šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčios šventoriuje rudenį iškilo ir buvo pašventintas netradicinio silueto, drožiniais pagražintas masyvus ąžuolinis kryžius su matomiausioje vietoje iškaltu skaičiumi „1863“.

Tikriausiai nėra kitos XIX a. datos, kuri taip aiškiai liudytų, kokia intencija šventoriuje galėjo atsirasti toks naujas paminklas. Tikriausiai nėra lietuvio, kuriam, tokį skaičių pamačius, mintyse nenuskambėtų žodžiai „sukilimas“ ir „laisvė“.

2013 m. liepos 28 d. Koplyčioje – Pasaulio anykštėnų kūrybos centre surengta atsisveikinimo arbatėlė, kurios metu Pasaulio anykštėnų VII suvažiavimo svečiai pamatė filmo, pasakojančio apie savaitgalį švenčiančiame Anykščių mieste, premjerą (autorius Jonas Deveikis).

2013 m. rugpjūtį–rugsėjį prie Anykščių jau ketvirtą vasarą veikė kukurūzų labirintas, kuris šiemet siūlė paklajoti po Puntuką. Labirinto piešinys priminė S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą 80-mečio sukaktį. *Foto: „Deimava“.*

2013 m. rugpjūčio 5–6 dienomis Anykščių Šv. Mato bažnyčioje vyko 13-asis tarptautinis jaunųjų vargonininkų festivalis „Juniores priores organorium“, surengti du vargonų muzikos vakaro koncertai.

2013 m. rugpjūčio 9 d. Sakralinio meno centre festivalį „12 klasikinės muzikos savaitgalių Anykščiuose“ tęsė vyrų vokalinis ansamblis „Quorum“ – vienintelė profesionali vyrų vokalinė grupė Lietuvoje: Vitalijus Neugasimovas (kontratenoras, meno vadovas), Marius Turlajus (tenoras), Gintautas Skliutas (baritonas), Romanas Savickas (bosas) bei Dainotas Varnas (solinis vokalas) ir Šarūnas Navickas (vokalinė perkusija). *Foto: amenucentras.lt.*

2013 m. rugpjūčio 11 d. Sakralinio meno centre „Occo duo“ projekte „Confero de musica“ koncertavo gitaristas Jonas Kublickas ir Andrius Masilionis.

2013 m. rugpjūčio 13–18 dienomis Anykščių menų centras surengė Angelų kūrėjų – skulptorių plenerą „Angelas Anykščiams“, kuriame dalyvavo profesionalūs skulptoriai Algirdas Bosas, Marijus Petrauskas, Jonas Grunda, Gintaras Kamarauskas, Vygantas Vėjas ir Juozas Budzinauskas, savo kūriniais papildę Angelų muziejaus ekspoziciją. *Foto: amenucentras.lt.*

2013 m. rugpjūčio 15 d. Niūronių hipodrome vyko Anykščių sporto klubo „Origonas“ organizuotos tradicinės respublikinės konkūrų varžybos „Arklio muziejaus taurė“ ir Arklio muziejaus surengta Žolinės šventė.

2013 m. rugpjūčio 15 d. Surdegyje atidarytos dvi istorinių dokumentų ir nuotraukų parodos, kurias parengė Anykščių Teresės Mikeliūnaitės kraštotyros draugijos narys, Vilniaus universiteto afil. prof. Osvaldas Janonis. Šio krašto praeičiai pažinti skirtos ekspozicijos „Surdegio Šv. Dvasios vienuolynas senosiose fotografijose“ Surdegio bibliotekoje ir „Surdegio chronologija“ – apleistame buvusiame vienuolyno vyresniojo korpuse.

2013 m. rugpjūčio 15–16 dienomis Svėdasuose vyko miestelio jubiliejaus šventė „Svėdasams – 510“.

2013 m. rugpjūčio 15–17 dienomis Anykščiuose surengtas šeštasis Nacionalinis bardų festivalis „Purpurinis vakaras“, skirtas maestro Vytautui Kernagiui atminti. Rugpjūčio 15 d. aikštėje prie Anykščių kultūros centro festivalį atidarė aktorius Giedrius Arbačiauskas su žmona Agne, pristatytas jaunųjų kino menininkų projektas „16mm“, surengta ankstesniųjų metų „Purpurinio vakaro“ vaizdo įrašų peržiūra. Rugpjūčio 16 d. Dainuvos slėnyje koncertavo aktorius Vidas Petkevičius, Virgis Stakėnas, Ainis Storpirštis su grupe „Vandenynas“, Domantas Razauskas ir draugai, svečias iš Bulgarijos Viktoras Makarovas. Anykščių koplyčioje įvyko tarmiški vidurnakčio skaitymai – Antano Strazdo ir Pauliaus Širvio kūrybą skaitė

aktorius Algirdas Latėnas. L. ir S. Didžiulių viešojoje bibliotekoje iki paryčių tęsėsi jaunųjų poetų naktiniai skaitymai „O už lango Šventoji“. Rugpjūčio 17 d. Anykščių kultūros centre aktorius Andrius Kaniava vaidino monospektaklį „Tūla ir kiti“ pagal Jurgio Kunčino kūrinius. Didžiajame koncerte Dainuvos slėnyje dalyvavo Vytautas V. Landsbergis su žmona Ramune, Ieva Narkutė, Kostas Smoriginas, Andrius Kaniava ir Sigitas Mickis, Andrius Kulikauskas su gitaristu Gintaru Šulinsku, Gediminas Storpirštis su sūnumi Ainiu, Aidas Giniotis ir kiti atlikėjai. *Foto: Vaidas Pupelis.*

2013 m. rugpjūčio 16 d. Anykščių L. ir S. Didžiulių viešojoje bibliotekoje buvo atidaryta dailininko Viktoro Šato tapybos darbų paroda „Žali paveikslai“, dailininko kūrybą pristatė menotyrininkė Gražina Gurnevičiūtė.

2013 m. rugpjūčio 23 d. Anykščių bendruomenė minėjo Juodojo kaspino ir Baltijos kelio dieną. Vidurdienį prie Laisvės paminklo šventinio minėjimo metu muzikinę kompozicija „Mano Lietuva“ atliko Politinių kalinių ir tremtinių choras (vadovas Rimvydas Griauzdė) bei Troškūnų teatro studijos „Mes“ jaunimo grupė (vadovė Jolanta Pupkienė).

2013 m. rugpjūčio 23 d. Jono Biliūno gimtojoje sodyboje Niūronyse į Biliūnų giminės susitikimą suvažiavo beveik dvi dešimtys rašytojo Jono Biliūno seserų Anelės, Julijos, brolių Mykolo, Juozo, Antano palikuonių. Meninę programą „Nutverkit savo rankomis žiburį“ jiems paruošė Anykščių vaikų ir jaunimo užimtumo centras. *Foto: Antanas Verbickas, VŽM.*

2013 m. rugpjūčio 24 d. Sakralinio meno centre tęsėsi festivalis „12 klasikinės muzikos savaitgalių Anykščiuose“, kamerinės muzikos koncertą „Kartu“ čia surengė atlikėjai Agnė Doveikaitė-Rubinė (smuikas) ir Danielis Rubinas (kontrabosas), skambėjo įvairaus žanro ir epochų kūriniai, sukurti neįprastam smuiko ir kontraboso duetui.

2013 m. rugpjūčio 30–31 dienomis Troškūnuose vyko etninės kultūros ir netradicinio folkloro festivalis „Folk virus“, jo programoje 31 d. Troškūnų bažnyčios rūsio menėje Lietuvos muzikos ir teatro akademijos muzikos bei liaudies muzikos katedrų dėstytojai surengė koncertą „Klasika kitaip....“, o Troškūnų vienuolyno kieme gyvo garso koncertą surengė grupė „Pelenai“ ir Česlovas Gabalis.

2013 m. rugsėjo 1 d. Anykščiuose vyko Mokslo ir žinių šventė, po pamaldų surengtos eitynės su ugdymo įstaigų atributika nuo Bažnyčios iki Kultūros centro, miesto centre parodyta švietimo įstaigų meninė programa ir Ažuožerių moterų klubo teatro studijos „Padaužos“ miuziklas „Švelnukų šaly“ (režisierė Alvyra Simanonienė), koncertavo jaunimo muzikos grupė „The Independent“.

2013 m rugsėjo 7 d. Sakralinio meno centre vyko festivalio „12 klasikinės muzikos savaitgalių Anykščiuose“ koncertas, styginių kvartetas „Mettis“ atliko W. A. Mozarto ir E. Griego kūrinius.

2013 m. rugsėjo 7–8 dienomis Trakinių kaime (Kurklių seniūnija, Anykščių r.) vykusiame tradiciniame Tėvynę mylinčių žmonių sąskrydyje „Trakinių partizanai 2013“ teatras-studija „Laboratorium“ parodė spektaklio premjerą – vaidino Eugenijaus Ignatavičiaus pjesę apie partizaninį pokarį „Stirna“ (režisierius Paulius Ignatavičius), vyko mūšio rekonstrukcija „Kaip Trakinių partizanų tėvai 1919 m. ties Kurkliais bolševikus mušė“, kurią surengė karinės rekonstrukcijos klubas „Grenadierius“. *Foto: korporacija „Saja“.*

Minint 1863-ųjų sukilimo 150-ąsias metines, simboliniam atminimo ženklui sukurti savo pastangas suvienijo įvairių sričių anykštėnai: ir šiandieninis Anykščių klebonas kanauninkas Petras Baniulis, šventoriaus meno kompleksą taip praturtinti pasiryžęs, ir Anykščių miškų urėdijos miškų urėdas Sigitas Kinderis, ilgaamžį medžio kamieną pasiūlęs, ir tautodailininkas medžio drožėjas Pranas Petronis, įvairius simbolius viename kūrinyje sutelkęs…

2013 m. rugsėjo 22-ąją šį paminklą šventinęs Panevėžio vyskupas Lionginas Virbalas SJ linkėjo anykštėnams ir šiandien, žvelgiant į šį kūrinį, semtis stiprybės, kuria pasižymėjo anuomet čia gyvenusieji. Ties kryžiaus pagrindu iškalti žodžiai primena ne tik bevardžius sukilėlius, savo pasiryžimu tiesusius kelią laisvai Lietuvai, bet ir vieną konkretų asmenį. Jo vardas iki šiol niekur Anykščiuose nebuvo garsiai ir pagarbiai minimas…

Toje vietoje, kur dabar Anykščiuose stovi 1863-ųjų sukilimo atminimo kryžius, į dešinę nuo paradinių bažnyčios durų, prieš pusantro šimto metų šventoriaus kampe stovėjo masyvi varpinė, dar XVIII a. baigiantis pastatyta. Ir bažnyčia tuomet buvusi kita – bebokštė ir baltasienė, gerokai mažesnė už dabartinę. Toje bažnyčioje nuo 1850-ųjų jau kelioliktus metus klebonavo Ferdinandas Stulginskis (1819–1892) – ryškiausia XIX a. katalikų bažnyčios figūra Anykščių krašte, vienas iš kunigų, nuo jaunystės pelniusių ypatingą Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus palankumą. Tiesa, net ir tos vyskupo globos neužteko jam nuo carinės Rusijos represijų apsisaugoti…

Kai F. Stulginskis atvyko į Anykščius ir perėmė parapiją, jam buvo dar tik 30 metų. Tačiau gabus jaunas vyras jau buvo baigęs Sankt Peterburgo dvasinę akademiją ir penkerius metus dirbęs Varnių kunigų seminarijos profesoriumi bei ekonomu – visą seminarijos ūkį tvarkęs.

Beje, trylika gražiausių jaunystės metų Anykščiuose praleidęs F. Stulginskis tuomet nutiesė pirmąjį tiltą tarp Anykščių ir Pakruojo krašte esančių Lygumų – savo gimtinės. Kaip liudija Lygumų parapijos krikšto metrikų knygos, 1819-ųjų gruodį jis buvo gimęs ir augo šios parapijos Joniškaičių kaime gyvenusių dvarininkų šeimoje.

F. Stulginskio tarnystė Anykščiuose nebuvo rami. Kiek liudija pavieniai XIX a. vidurio Anykščių gyvenimo atspindžiai valdiškuose dokumentuose, klebonas ir Utenos dekanato dekanas F. Stulginskis keletą metų nesutarė su valdžia bei su valdžios iždą turtinusiais svaigalų prekiautojais. Tad tą 1863-ųjų pavasarį, kai ir Anykščius pasiekė sukilimo banga, ji buvo tik pretekstas sudoroti neklusnų dvasininką, pasida-

vusį M. Valančiaus skleistoms lietuvių blaivinimo idėjoms – savitai, tam laikotarpiui būdingai anticarinio pasipriešinimo formai. Anykščiuose jis buvo suimtas, o sukilimą žiauriai slopinant, buvo teisiamas ir nubaustas – ištremtas į Sibirą, kur Irkutsko gubernijoje išgyveno dešimt metų.

Paskui jam buvo leista grįžti į europinę Rusijos dalį, bet tik ne į Žemaičių vyskupiją. Tad gali būti, kad Anykščių, kur taip lemtingai susiklostė jo likimas, F. Stulginskis daugiau niekada ir nebepamatė – senatvę jis praleido dabartinės Latvijos teritorijoje, paskui Smolenske, kuriame, 73-uosius eidamas, mirė, ir buvo palaidotas.

Smolenske ir šiuo metu veikia Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo katalikų parapija, priglaudusi Sibiro tremtinį F. Stulginskį. Prie parapijos bažnyčios, paskutiniais dešimtmečiais įsikūrusios perstatytoje senojoje kapinių koplyčioje, tebėra ir tos pačios senosios kapinės, kuriuose, tikėtina, savo žemiškąją kelionę baigė Anykščiuose klebonavęs dvasininkas. Jos buvo apleistos, tačiau XXI a. pradžioje vėl tvarkomos.

Anykščiuose, F. Stulginskio atminimo kryžiaus šventinimo iškilmėse, mokslininkas istorikas prof. habil. dr. Antanas Tyla iškėlė mintį, kad anykštėnų garbės reikalas – atrasti dvasininko, žadinusio anykštėnų laisvės siekį, kapą ir jo palaikus perkelti į Anykščius. Bent pirmoji šio priesako dalis yra aprėpiama ir įveikiama – kunigo kapas Smolenske XIX a. pabaigoje buvo paženklintas horizontalia akmens plokšte su įrašais, ji gali būti išlikusi iki šiol, tad surasti kapavietę būtų įmanoma.

Ar prasminga trikdyti šimtametę palaikų ramybę ten, kur likimas lėmė šiam dvasininkui atrasti savo amžinojo poilsio vietą, – čia jau atskiros diskusijos tema.

O kol kas Ferdinando Stulginskio vardas Anykščių bažnyčios šventoriuje, ąžuolo kamieno drūtgalyje iškaltas, primena jį 1850–1863 metais čia buvus klebonu, sukilėlių rėmėju ir tapus tremtiniu. Vardas, sugrąžintas iš užmaršties, liudys, kad darbai, kuriais gėrio siekiama, ir po šimtmečių nedingsta be pėdsakų.“

Naujienų portalas www.alfa.lt skiltyje „Nuomonės ir komentarai“ paskelbė Vytauto V. LANDSBERGIO publicistines pastabas „Rudens gėrybės“, kuriuose nuolat sukosi ir anykštėniška tema.

„Gyvenant Anykščiuos, Lietuva regisi truputį kitaip, negu gyvenant Vilniuje. Ypač lapkritį, kai anksti sutemsta ir gatvėse užgęsta elektra, taupant ir / arba neturint už ką. Po septintos-aštuntos valandos miestelis ima panašėt į bergmanišką vėlių ar vaiduoklių kara-

2013 m. rugsėjo 13 d. Teresbore ir Inkūnuose buvo surengtas Europos kultūros paveldo dienų renginys – Anykščių jaunimo žygis sukilėlių takais. Jame dalyvavę Anykščių moksleiviai pažino istorines vietas Ramuldavos girioje, dalyvavo šauliškose varžybose, įgijo orientavimosi nepažįstamoje vietovėje įgūdžių. *Foto: TK, VŽM.*

2013 m. rugsėjo 16 d. Anykščių L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos salėje buvo atidaryta kilnojamoji Panevėžio kraštotyros muziejaus paroda „Gabrielė Petkevičaitė-Bitė: Gyvenimas Tėvynei ir žmogui“ (fotografijos bei G. Petkevičaitės-Bitės tekstai). Paroda veikė iki spalio 31 d.

2013 m. rugsėjo 18 d. Anykščių kultūros centro parodų galerijoje atidaryta fotomenininko Valentino Algirdo Kaliūno fotografijų paroda iš ciklo „Čiurlionio gimtinės takais“, anykštėnai susitiko su garbaus amžiaus fotomenininku.

2013 m. rugsėjo 19 d. Sakralinio meno centre atidaryta dailininkės Elenos Kniūkštaitės tapybos darbų paroda, koncertavo etnomuzikologai Daiva ir Evaldas Vyčinai. Paroda veikė iki spalio 18 d. *Foto: anmenucentras.lt.*

2013 m. rugsėjo 21 d. Anykščių miesto centre ir Šventosios upės krantinėje vyko derliaus šventė – Obuolinės. Šventosios pakrantėje rajono bendruomenės rudens gėrybėmis nukrovė kone 50 metrų ilgio stalą, buvo pagerbti darbščiausi krašto žemdirbiai ir gražiausių sodybų šeimininkai. *Foto: Antanas Verbickas.*

2013 m. rugsėjo 21 d. ugnies reginiu Šventosios pakrantėje Anykščių miesto centre Anykščių menininkų asociacija baigė projektą „Ugnies skulptūros“: sudegino Apeiginį ožį, kurį „sutvėrė“ Žilvinas Pranas Smalskas, ir skulptūrą „Saulės stulpas“, sukurtą Eglės Plioplienės. *Foto: Žilvinas Pranas Smalskas.*

2013 m. rugsėjo 22 d. Niūronių hipodrome vyko Lietuvos dviračių maratonų taurės 2013 metų V etapas. *Foto: Nijolė Šaltenytė.*

2013 m. rugsėjo 22 d. Anykščių Šv. Mato bažnyčioje surengtas Lietuvos obojų kvinteto koncertas, dalyvavo atlikėjai: Robertas Beinaris (obojus), Tomas Bieliauskas (obojus), Eugenijus Paškevičius (meilės obojus), Petras Kuraitis (anglų ragas), Arūnas Zujus (fagotas), Gabrielė Beinarytė (arfa) ir Tomas Tuskenis (baritonas). *Foto: Anykščių menų centras.*

2013 m. rugsėjo 22 d. Anykščių Šv. Mato bažnyčios šventoriuje Panevėžio vyskupas Lionginas Virbalas pašventino paminklinį kryžių 1850–1863 m. Anykščių klebonui Ferdinandui Stulginskiui ir visiems anykštėnams – 1863 m. sukilėliams (autorius – tautodailininkas Pranas Petronis). *Foto: Rasa Bražėnaitė, VŽM.*

2013 m. rugsėjo 23 d. Anykščių senamiestyje prie Rudolfo Baraniko suolelio pirmąkart buvo surengta akcija „Vardai“ – buvo skaitomi Anykščių žydų, čia gyvenusių ir žuvusių 1941 metais, vardai.

2013 m. rugsėjo 27 d. Anykščių koplyčioje – Pasaulio anykštėnų kūrybos centre vyko Dainų vakaras, svečiavosi Ramunė ir Vytautas V. Landsbergiai, kurie pristatė naują kompaktinę plokštelę „Išėjau aš stotin“.

2013 m. rugsėjo 28 d. Anykščių L. ir S. Didžiulių viešojoje bibliotekoje surengtas susitikimas su Kovo 11-osios Akto signatare Antano Vienuolio progimnazijos direktore mokytoja Irena Andrukaitiene, Signatarę kalbino „Anykštos“ redakcijos direktorė žurnalistė Gražina Šmigelskienė.

2013 m. rugsėjo 28 d. Anykščių vaikų ir jaunimo užimtumo centre buvo minima Tarptautinė pagyvenusių žmonių diena, Centro vaikai kartu su Anykščių stačiatikių Šv. Aleksandro Nevskio parapijos bendruomene vykdė projektą „Esu atsakingas už tave ir už save“.

2013 m. rugsėjo 30 d. Anykščių koplyčioje – Pasaulio anykštėnų kūrybos centre atidaryta dailininko tapytojo Jono Rimšos (1903–1978) kūrybos paroda „Gyvenimas klajonėse“ (iš Lietuvos išeivijos dailės fondo rinkinių). Parodos atidarymo proga Koplyčioje koncertavo kamerinis ansamblis „Vilniaus arsenalas“, dainavo baritonas Tomas Tuskenis. *Foto: TK, VŽM.* ■

lystę. Nei žmonių, nei judesio, nei kur nueit, nei ką nuveikt...

Tuomet atsiranda daug laiko galvoti apie mylimos tėviškės pilkumą bei ieškoti spalvų „dance makabriškuose“ žydruosiuose ekranuose. Arba savo vaizduotėje... Arba medituoti, eiti su bičiuliais išgerti arbatos, kas, beje, geriausiai įprasmina tokį rudenišką laisvalaikį.“

„Paprasčiau būtų kalbėti apie kultūrinį provincijos gyvenimą... Štai Anykščiuose bičiuliai bardai jau kelinti metai organizuoja vis augantį, gerėjantį „Purpurinį vakarą“, pritraukiantį vis daugiau gerbėjų; miestelio valdžia šį renginį finansuoja vis kukliau, o apie LR kultūros ministeriją išvis derėtų pagarbiai patylėti.

Gražus sugalvotas Anykščių miesto šūkis bei prekinis ženklas – „Anykščiai – kultūrinio turizmo sostinė“, tačiau kas slypi po šiais žodžiais – nėra aišku. Ypač, matant, kiek vietinių susirenka į gerus ir nemokamus (pvz., prof. Donato Katkaus vadovaujamo šv. Kristoforo orkestro) koncertus, pasigardžiuoti aukštosios kultūros šaknelėmis. Ir kiek braunasi pasimėgaut „Domino“ ar kokių kitų vad. juokdarių pramogėlėmis.“

„Būsimosios „Šilelio“ sanatorijos savininkas, verslininkas p. Valdas Trinkūnas siūlo Anykščiams suteikti sveikuoliško, blaivaus ir gražius santykius propaguojančio miesto pobūdį. Tai darant ne tik sanatorijų ar gydymo sektoriuje, bet ir visame viešame miestelio gyvenime. Pradedant nuo miesto švenčių...

Mintis puiki, bet vėlgi – kaip visa tai padaryt? Gražūs (arba negražūs) santykiai prasideda nuo nūnai egzistuojančio, dominuojančio galvojimo būdo, kuris ypatingai veikiamas centrinės bei vietinės žiniasklaidos. Populiarusis žurnalistikos patyčių stilius veda į aklavietę – ir ne tik Anykščius... Ir net patys to nepastebėdami, išmokstame bemaž viską kuo puikiausiai, kuo sarkastiškiausiai niekinti – valdžią, verslininkus, kultūrininkus, t.y. – patys save.

Žmonės ir bėga iš Lietuvos dėl šios nedraugiškos, nežmoniškos atmosferos, kuri plinta kaip kokia epidemija, tarsi vis dar gyventume sovietinės kariuomenės primestose taisyklėse, kur laimi tas, kuris geriau mušasi ir keikiasi.

Pozityvaus mąstymo propaguotojas, nūnai Londone dirbantis Tomas Girdzijauskas savo „bloge“ rašo: „Lietuvio (emigranto) dilema: grįžti į Lietuvą – ten visi savi, bet labai konfliktiški... Išvyksti iš Lietuvos į platų pasaulį – ten visi svetimi. Bet daug labiau draugiški ir šilti.“

Reziumė: šiame valdžios – žiniasklaidos – piliečių kare nugalėtojų nebus: kur du pešasi, trečias jau nupeštas. Tik kuris iš mūsų tas trečias? O gal netyčia – mes visi???“